

Verzonnen familieverhalen

Docudrama schetst geschiedenis van Joden in Suriname

In een film over Joden in Suriname ontrafelde Diego Pos zijn familiehistorie. Met een nagemaakt reisdagboek uit 1774 zette de maker de werkelijkheid naar zijn hand.

Door TOM ROODUIJN

AMSTERDAM, 28 DEC. In 1962 verliet Diego Pos op 8-jarige leeftijd Suriname. Daarmee was de laatste generatie van zijn familie uit het land vertrokken. Zijn vader, de schrijver Hugo Pos (1913 - 2000), had zich al met de geschiedenis en cultuur van de kolonie bezig gehouden. Zoon Diego trad als filmmaker in diens voetsporen: hij ontrafelde de familiegeschiedenis van zijn Joodse voorvaders in Suriname vanaf de achttiende eeuw.

De door Diego Pos gemaakte gedramatiseerde documentaire neemt een aanvang in het jaar 1774, als twee gebroeders Pos in Suriname arriveren. Ze waren als weeskinderen naar de Nederlandse kolonie gestuurd om de Joodse armenkas in Amsterdam te ontlasten. Aan de hand van een reisverslag in tekst en tekeningen komen we te weten hoe Matthijs en Hartog Simon Pos zich als violisten in Paramaribo vestigden. In Suriname, getuigt het 'Journal' van Hartog Simon, heerste welstand onder vooral leden de Portugees-Joodse gemeenschap dankzij de opbrengst van hun vele plantages.

De filmmaker Pos treedt in *Ongewisse Tijd* nadrukkelijk op de voorgrond. Hij bezoekt de nu overwoekerde resten van Joodse plantages en begraafplaatsen, gaat in archieven op zoek naar de wortels van zijn familie en bezoekt zijn ouderlijk huis waarin nu een kantoor is gevestigd. Diego Pos komt zelf als jongetje voor in archiefbeelden, springend in het zwembad van een zojuist geopend bungalowpark van de Surinaamse politie. In de film springt hij opnieuw in het – inmiddels vervallen – bad. Ook bezoekt hij de synagogen van de verschillende Joodse gemeenten die hier ooit bloeiden. In de film zijn journaalbeelden te zien van de staatsbegrafenis van een oom van de regisseur; tal van zijn voorvaders behoorden tot de notabelen van de Surinaamse gemeenschap.

Deze authentieke beelden worden afgewisseld met gedramatiseerde fragmenten, waarin de broers muziek maken, vioolles geven en een slavin kopen. Aan de hand van het dagboek en archiefstukken komt Diego Pos erachter

Broer Matthijs (Noah Eyl) geeft vioolles, Hartog Simon (Dries Smits) en een slavin kijken toe (Foto Diego Pos)

dat zijn voorvaders Hartog Simon en Matthijs gebrouilleerd raakten vanwege hun liefde voor dezelfde vrouw – en dat ten slotte Hartog Simon trouwde met de weduwe van zijn broer Matthijs. Ook treft de filmmaker in de archieven een zekere 'Van Possen', een kind dat een van beide broers bij hun slavin Clarijntje verwekt moet hebben.

Filmmaker Diego Pos encenseerde leven van gebrouilleerde voorvaders in Suriname

Dit spoor wordt echter niet nader uitgewerkt – eenvoudig omdat dit feit door de filmmaker is verzonden. Dat blijkt bij nader inzien ook te gelden voor het dagboek en voor veel van de in de film als authentiek gepresenteerde archiefstukken. Het is evident dat de afscheidsbrief van Hartog Simon, in de film door een acteur op schrift gesteld, is ontsproten aan de fantasie van Diego Pos. Maar waarom zou je twijfelen aan de echtheid van het dagboek, als een begeleidend persbericht van de Joodse Omroep nota bene begint met: „Na de dood van zijn vader vindt

regisseur Diego Pos een half verbrand dagboek uit 1774. Het is het *Journal* van Hartog Simon Pos, die als zestienjarige wees samen met zijn broer Matthijs naar Suriname gestuurd werd.”

„Er hebben wel degelijk twee broers Pos voet aan Surinaamse wal gezet”, zet regisseur Diego Pos uiteen, „maar later, ná de crisis van 1775, toen de beurs in elkaar klap-

Alle gebeurtenissen in de film kloppen in die zin, aldus Diego Pos, dat het leven zoals geschetst zich ongeveer zo moet hebben afgespeeld. „Blanken kochten destijds een slavin; dat je trouwde met je schoonzus als je broer overleed kwam ook vaak voor. Ook het dagboek is gebaseerd op grondige documentatie. Als kijkers dat als een authentiek document beschouwen, dan heb ik misschien hun goedgelovigheid onderschat. Bovendien leidde dat persbericht tot misverstanden.”

Pos verdedigt zijn aanpak met de stelling dat hij in deze film 'een mengsel van stijlen' gebruikte om het verhaal over de Joden in Suriname naar zijn hand te zetten: „De gedramatiseerde elementen doen niets af aan de historische betrouwbaarheid van het geheel. En dat het dagboek is verzonden, kan worden geconcludeerd uit de afteling; daarop komt ook de calligrafie voorbij.”

Ongewisse Tijd is een onderhoudende, zorgvuldig aangeklede en goed gedocumenteerde film over een relatief onbekende episode in de Nederlandse koloniale geschiedenis. Maar waakzaamheid bij het onderscheiden van fictie en werkelijkheid is geboden.

Ongewisse Tijd, Ned. 2, 23.58-01.02u.

te en de plantagehouders massaal failliet gingen. Ik wilde de glorie-dagen van de plantages óók in de film hebben, dus heb ik de aankomstdatum van deze broers bewust vervroegd. De Joodse gemeenschap raakte na die crisis in verval, men mocht niet in overheidssdienst of een vak uitoefenen. De meesten weken uit naar West-Europa, terwijl de Joden die bleven pas vanaf 1825 als gewone burgers konden leven. Die hele geschiedenis heb ik willen beschrijven. Maar van mijn eigen familiehistorie is alleen het laatste deel op ware feiten gebaseerd.”